

Ovaj projekat finansira
Evropska unija.

**#EY
ZA TEBE**

PREDLOG PRAKTIČNE POLITIKE

Unapređenje položaja dece u Gradu Somboru

SOMBORSKI EDUKATIVNI CENTAR

NACIONALNA
KOALICIJA ZA
DECENTRALIZACIJU

UVOD - o položaju dece

Definicija deteta, prema Nacrtu zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta, glasi: „Dete je svako ljudsko biće od rođenja do navršениh 18 godina“, dok su prema Zakonu o mladima, omladina ili mladi lica od navršениh 15 godina do navršениh 30 godina života (*Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta*). Analizom ove dve definicije, dolazimo do zaključka da deca od 15 do 18 godina pripadaju i kategoriji mladih. Imajući u vidu da „Omladinska politika podrazumeva sve mere i aktivnosti koje su usmerene na poboljšanje položaja mladih, koje polaze od potreba mladih, a koje sprovode različiti akteri omladinske politike, odnosno državni organi, ustanove, organizacije civilnog društva, zajedno sa udruženjima mladih i udruženjima za mlade, njihovim saveznicima i kancelarijama za mlade“ (*Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine*), treba obratiti pažnju na potrebe koje imaju i deca, a koje sprovode državni organi, institucije, organizacije i udruženja koji se bave unapređenjem položaja dece.

Tokom sprovođenja projekta „Položaj osetljivih grupa u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji“ došlo se do podatka da su, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku za 2020. godine, u Republici Srbiji deca i mladi najviše bili izloženi riziku od siromaštva. Takođe, dok je stopa rizika siromaštva za celokupnu populaciju iznosila 21,7%, kod dece i mladih starosti do 18 godina, iznosila je čak 24,2%.“ (*Projekat „Položaj osetljivih grupa u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji*).

Kada je u pitanju obrazovanje dece u Republici Srbiji, prema podacima Republičkog zavoda za statistiku, u Republici Srbiji 2020. godine bilo je 456 predškolskih ustanova sa 2.825 objekata (vrtića). U predškolsko vaspitanje i obrazovanje bilo je uključeno 50.635, odnosno 31,8% dece jaslenog uzrasta (0-3 godine). Obuhvat dece predškolskim vaspitanjem i obrazovanjem u vrtićkom uzrastu (3 godine do polaska u PPP) bio je znatno viši i iznosio je 62,6% (101.400 dece). U PPP je bilo upisano 64.535 dece (96,3% odgovarajućeg uzrasta) (*Projekat „Položaj osetljivih grupa u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji*). Obrazovanje romske dece je i dalje u nepovoljnijem položaju u odnosu na decu iz većinske populacije – 92% dece romske nacionalnosti upisuje osnovnu školu, u odnosu na decu većinske populacije (99%), a završava je 64%, što je znatno manje u odnosu na decu iz opšte populacije (100%).

Što se tiče zdravstvene zaštite dece, procenat dece koja su vakcinisana protiv difterije, tetanusa i velikog kašlja u prvoj godini života, 2020. godine iznosio je 91,7%, dok je procenat dece koja su vakcinisana protiv malih boginja (MMR) u prvih 18 meseci života iznosio samo 78% (*Projekat „Položaj osetljivih grupa u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji*). Prema podacima istraživanja MICS 6, stepen vakcinacije dece romske nacionalnosti je još niži nego kod dece iz većinske populacije. Procenat gojazne dece uzrasta od 5 do 14 godina u 2019. godini u Republici Srbiji iznosio je 12,9%, dok je umereno gojazne bilo 16,6%. Značajno veći procenat gojazne (21,1%), ali i pothranjene

dece (17,2%) zabeležen je među decom uzrasta od 5 do 6 godina (*Republički zavod za statistiku i UNICEF, 2014. Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u Srbiji 2014. i Istraživanje višestrukih pokazatelja položaja žena i dece u romskim naseljima u Srbiji 2014.*)

Podaci ukazuju i na to da broj dece u sistemu socijalne zaštite konstantno raste. Na evidenciji centra za socijalni rad (CSR) 2020. godine je bilo 25,8% ukupnog broja dece na teritoriji Republike Srbije, što je za 10% više u odnosu na prethodnih deset godina. Najveći procenat dece koristi uslugu materijalnog davanja (novčane socijalne pomoći – NSP; i dečijeg dodatka – DD), iako u sistemu socijalne zaštite postoji niz usluga namenjenih deci. Broj prijava nasilja nad decom evidentiranih od strane CSR za 2020. godinu iznosio je 8365, od čega je najveći udeo činilo emocionalno nasilje nad decom, zatim zanemarivanje, fizičko seksualno i ekonomsko nasilje. Jednak procenat dečaka i devojčica je bio izložen svim vrstama nasilja, izuzev seksualnog, gde je dominantan udeo devojčica (80,8%). Vršnjačko digitalno nasilje je postalo veoma zastupljeno, budući da je digitalni prostor mesto gde najveći broj dece provodi najveći deo vremena u toku dana.

Zakonodavni okvir

U Porodičnom zakonu navodi se da je svako dužan da se rukovodi najboljim interesom deteta u svim aktivnostima koje se tiču deteta (*Porodični zakon*). Iz toga proizilaze obaveze koje država mora da sprovodi prema svakom detetu koje u okviru nje živi: preduzimanje svih mera za zaštitu od zanemarivanja, fizičkog, seksualnog i emocionalnog zlostavljanja, kao i od svake vrste eksploatacije. Takođe, država ima obavezu da poštuje, štiti i unapređuje prava deteta. Država je, isto tako, dužna da detetu bez roditeljskog staranja obezbedi zaštitu u porodičnoj sredini uvek kada je to moguće.

Sprečavanje nasilja u porodici je regulisano Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici. Ovaj zakon se sastoji od niza mera koje se koriste radi otkrivanja da li postoji neposredna opasnost od nasilja u porodici i skupa mera koje se koriste kada se neposredna opasnost otkrije. Pomenutim zakonom obezbeđuje se zaštita dece od akta fizičkog, seksualnog, psihičkog ili ekonomskog nasilja. Učinioem nasilja se smatra svaka osoba sa kojom je lice (žrtva nasilja) krvni srodnik u pravoj liniji, a u pobočnoj liniji do drugog stepena ili kome je usvojitelj, usvojenik, hranjenik ili hranitelj ili prema drugom licu sa kojim živi ili je živeo u zajedničkom domaćinstvu. Krivičnim zakonikom Republike Srbije regulisana su i krivična dela poput obljube nad detetom, navođenja deteta da prisustvuje polnim radnjama, zapuštanja i zlostavljanja maloletnog lica.

Prema Zakonu o socijalnoj zaštiti dete se smatra maloletnim licem koje je korisnik prava ili usluge socijalne zaštite, kada mu je usled porodičnih i drugih životnih okolnosti ugroženo zdravlje, bezbednost i razvoj, odnosno ako je izvesno da bez sistema socijalne zaštite ne može da dostigne optimalni nivo razvoja. Ovim zakonom su definisani uslovi za ostvrivanje prava na NSP.

Zakonom o finansijskoj podršci porodici sa decom uređuje se pravo na dečiji dodatak. Pored ovoga, on predviđa i druga davanja namenjena socijano-ugroženim porodicama sa

decom, poput naknade troškova boravka u predškolskoj ustanovi za decu bez roditeljskog staranja, za decu sa smetnjama u razvoju, za decu koja su korisnici NSP, kao i za decu iz materijalno-ugroženih porodica.

Položaj dece i njihovo blagostanje se osigurava još i Zakonom o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja. On predviđa da svako lice u Republici Srbiji ima pravo na obrazovanje i vaspitanje. Ovim zakonom je definisano da je obrazovanje i vaspitanje usmereno ka detetu i da izlazi u susret potrebama deteta. Zakonom se izričito zabranjuje svaka vrsta nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja u obrazovnim ustanovama i propisuje se prevencija vršnjačkog nasilja.

Sistemska unapređenje obrazovanja u našoj državi se garantuje Strategijom razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine i pratećim Akcionim planom za period od 2021. do 2023. godine. Misija Strategije je da se obezbedi kvalitetno obrazovanje za postizanje punog potencijala svakog deteta, mlade i odrasle osobe u Republici Srbiji

Podrška deci i mladima u Somboru do sada

Savet za mlade je savetodavno telo Skupštine određenog grada. Prvi Savet za mlade Grada Sombora oformljen je 2008. godine, a novoimenovani Savet za mlade Grada Sombora funkcioniše od jula 2016. godine. Njegove nadležnosti se tiču savetovanja skupštine kada je u pitanju donošenje odluka koje su važne i tiču se mladih, kreiranje omladinske politike na lokalnom nivou, kao i podsticanje programa i projekata koji pripadaju oblasti rada sa mladima. Lokalna omladinska politika, u čijoj izradi učestvuje Savet za mlade, obuhvata oblasti obrazovanja, povećanja zaposlenja mladih, njihovog informisanja, korišćenja slobodnog vremena, učešća i obezbeđivanja jednakih šansi, sporta, kulture, zdravstva, ravnopravnosti polova, sprečavanju nasilja i kriminaliteta te mnoge druge oblasti od značaja za mlade. Prema Statutu Grada Sombora, još neke od nadležnosti Saveta za mlade jesu podsticanje saradnje između Grada i omladinskih organizacija i udruženja, čime im pruža podršku u realizaciji njihovih aktivnosti, te podsticanje ostvarivanja međuopštinske saradnje koja se odnosi na omladinu i obaveštavanje organa Grada o tome; učestvovanje u izradi lokalne akcione politike kao i lokalnih akcionih planova, programa i politika u saglasnosti sa Nacionalnom strategijom za mlade, te praćenje njihove efikasnosti i ostvarivanja; aktivno bavljenje unapređenjem položaja mladih i ostvarivanja njihovih prava putem iniciranja priprema projekata ili učešća Grada u programima i projektima za mlade; davanje mišljenja o pitanjima koja su od velikog značaja za mlade i obaveštavanje organa Grada o njima, kao i davanje mišljenja o nacrtima propisa i odluka koje donosi Skupština, a koji se nalaze u oblastima koje su značajne sa mlade. Pored toga, članovi Saveta za mlade Grada Sombora daju mišljenje o predlozima projekata koji su od značaja za mlade, a koji se delimično ili potpuno finansiraju iz budžeta Grada, oni prate njihovo ostvarivanje i na osnovu toga daju svoje mišljenje nadležnom organu Grada. Aktivnosti koje sprovodi Savet za mlade Grada Sombora ukazuje na poboljšanje položaja mladih u Gradu Somboru, te smatramo da treba na nivou Grada da se osnuje i Savet za decu, koji bi iste ili slične usluge i aktivnosti

pružao ovoj starosnoj kategoriji. Podsetimo, prema dokumentima Republike Srbije, deca su lica do navršениh 18 godina, dok se mladima u našoj državi smatraju osobe od 15 do 30 godina života. Prema tome, Savetom za mlade Grada Sombora obuhvaćena je kategorija dece od 15 do 18 godina, te se njima pružaju svi programi i aktivnosti ovog savetodavnog tela, dok je ostatak dece isključen iz pružanja usluga. Budući da se postojanjem Saveta za mlade utiče na poboljšanje položaja mladih i ostvaruje i pospešuje poverenje mladih u državne institucije, smatramo da bi se osnivanjem Saveta za decu postigli slični rezultati. Deci, kao i mladima, je potrebno neko savetodavno telo koje bi se bavilo unapređenjem kvaliteta njihovog života u oblastima od značaja za njih, što bi se osnivanjem Saveta za decu moglo osigurati.

Na osnovu istraživanja, koje je prethodilo izradi Lokalnog akcionog plana (LAP-a) za decu Grada Sombora za period od 2021. do 2023. godine, dobijeni su rezultati koji ukazuju na potrebu za osnivanjem Saveta za decu, što govori u prilog našem predlogu. To je u pomenutom dokumentu predstavljeno na sledeći način:

SPECIFIČNI CILJ 7.3.: Kreiranje novih i unapređenje postojećih politika i procedura u oblasti unapređenja položaja dece u lokalnoj zajednici

AKTIVNOST 7.3.3. Osnivanje saveta za unapređenje položaja dece na teritoriji Grada Sombora (*Lokalni akcioni plan za decu Grada Sombora za period od 2021. do 2023. godine*).

Kako do unapređenja položaja dece Grada Sombora?

Prema Lokalnom akcionom planu za decu Grada Sombora određeni su prioriteti, ciljevi i aktivnosti u oblasti unapređenja položaja dece sa područja Grada Sombora u periodu od 2021. do 2023. godine. S tim u vezi, prema planovima aktivnosti koje su predviđene da se sprovedu je osnivanje Saveta za decu, koji bi se bavio temama i aktivnostima koje bi doprinele poboljšanju položaja dece na teritoriji Grada. Na taj način bi se podrška deci pružala kontinuirano, tokom cele godine.

Savet za decu bi bio osnovan od strane Grada, u njegovi članovi bi bili stručnjaci u oblasti rada sa decom i unapređenjem položaja dece, predstavnici obrazovnih ustanova i ustanova u oblasti rada sa decom, roditelji, predstavnici civilnog sektora itd. Nadležnosti ovog savetodavnog tela bi bile: učešće u izradi posebnih lokalnih akcionih planova, programa i politika u saglasnosti sa Nacionalnom strategijom mlade (budući da deca predstavljaju starosnu kategoriju do 18 godina), te praćenje njihove implementacije; podsticanje saradnje između Grada i organizacija i udruženja koje se bave unapređenjem položaja dece, te pružanje podrške pri realizaciji njihovih aktivnosti; iniciranje pripreme projekata ili učešća Grada u programima i projektima za decu u cilju unapređenja njihovog položaja i obezbeđivanja njihovih prava koja su u nadležnosti Grada; davanje mišljenja o predlozima projekata koji su od značaja za decu, a koji se delimično ili potpuno finansiraju iz budžeta Grada, te praćenje njihove implementacije i davanje mišljenja nadležnom ogranu Grada; podsticanje ostvarivanja međuopštinske saradnje

koja se odnosi na decu i obaveštavanje organa Grada o tome; davanje mišljenja o pitanjima od značaja za decu i obaveštavanje organa Grada o tome; iniciranje i učešće u izradi lokalne omladinske politike u raznim oblastima od važnosti za decu; usvajanje godišnjih i periodičnih izveštaja o ostvarivanju lokalne omladinske politike i lokalnih akcionih planova i programa za decu i njihovo podnošenje Skupštini, Gradonačelniku i Gradskom veću i druge nadležnosti.

Ukoliko bi osnivanje Saveta za decu bilo podržano, deci sa teritorije Grada Sombora bi se kontinuirano pružala usluga podrške, te bi se aktivno radilo na poboljšanju položaja dece u Gradu. Osim toga, deca bi se osećala bezbednije i zadovoljnije, a bilo bi i uspostavljeno njihovo poverenje u institucije Grada

Zaključak i preporuke

Uzimajući u obzir važnost unapređenja položaja dece, njihov osećaj sigurnosti i zadovoljstva boravkom na teritoriji Grada Sombora, kao i prepoznatu potrebu dece i njihovih roditelja sa područja Grada Sombora za postojanjem savetodavnog tela, poput Saveta za decu, kojima bi se obezbedilo unapređenje položaja dece, veoma je važno da usluge Saveta za decu budu dostupne svoj deci Grada Sombora.

- U skladu sa specifičnim ciljem 7.3. Lokalnog akcionog plana za decu Grada Sombora u periodu od 2021. do 2023. godine – „Kreiranje novih i unapređenje postojećih politika i procedura u oblasti unapređenja položaja dece u lokalnoj zajednici“, jedna od planiranih aktivnosti je osnivanje Saveta za unapređenje položaja dece na teritoriji Grada Sombora. Stoga, upućujemo preporuke Odeljenju za društvene delatnosti Grada Sombora:

Potrebno je osnovati Savet za decu Grada Sombora, kao savetodavno telo koje bi se bavilo unapređenjem položaja dece na teritoriji Grada Sombora.

- U cilju poboljšanja položaja dece sa područja Grada Sombora neophodno je da se nadležnosti Saveta za decu sprovode kontinuirano i temeljno, te da se povremeno vrši provera implementacije datih nadležnosti. Potrebno je da članovi Saveta za decu Grada Sombora budu stručni i da poseduju ekspertizu za oblasti od interesa za unapređenje položaja dece na teritoriji Grada Sombora.
- Potrebno je da članovi Saveta za decu saraduju sa svim zainteresovanim stranama, stručnim ustanovama i udruženjima i pribavljaju mišljenja o problemima u ostvarivanju dečjih prava, a u cilju poboljšanja položaja dece sa područja Grada Sombora.
- Rad Saveta za decu treba da bude transparentan i da se referiše na primenu propisa u oblasti ostvarivanja prava dece.

Bibliografija

Nacrt zakona o pravima deteta i zaštitniku prava deteta
Strategija za mlade u Republici Srbiji za period od 2022. do 2030. godine

Situaciona analiza: Položaj dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom u Republici Srbiji,
Beograd, Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije (NOOIS), 2017.

Projekat „Položaj osetljivih grupa u procesu pristupanja Republike Srbije Evropskoj uniji“,
izradu dokumenta omogućila Vlada Švajcarske

Porodični zakon „Sl. glasnik RS“, br. 18/2005, 72/2011 – dr. zakon i 6/2015

Zakon o sprečavanju nasilja u porodici „Sl. glasnik RS“, br. 94/2016

Krivični zakonik Republike Srbije „Sl. glasnik RS“, br. 85/2005, 88/2005 – ispr. 72/2009,
111/2009, 121/2012, 104/2013, 108/2014, 94/2016 i 35/2019

Zakon o finansijskoj podršci porodici sa decom „Sl. glasnik RS“, br. 113/2017, 50/2018,
46/2021 – odluka US, 51/2021 – odluka US, 53/2021 – odluka US, 66/2021 i 130/2021

Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine Lokalni
akcioni plan za decu Grada Sombora za period od 2021. do 2023. godine

"Ova publikacija je objavljena uz finansijsku pomoć Evropske unije.
Za sadržinu ove publikacije odgovoran je isključivo Somborski edukativni centar i ta
sadržina nipošto ne odražava stavove Evropske unije."